

**ТЭМАТЫЧНЫ АНАЛІЗ НАВУКОВЫХ РАБОТ УДЗЕЛЬНІКАЎ СЕКЦЫІ
«РАЗВІЦЦЁ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ
ВА ЎМОВАХ ІНФАРМАТЫЗАЦЫІ ГРАМАДСТВА»**

Харытонаў М.С.

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь*

Албут А.А. – старшы выкладчык

На матэрыяле зборнікаў тэзісаў штогадовай канферэнцыі аспірантаў, магістрантаў і студэнтаў БДУІР, разгледжаных падчас працы секцыі «Развіццё беларускай і рускай моў ва ўмовах інфарматызацыі грамадства», робіцца выснова пра папулярныя кірункі студэнцкіх даследаванняў у галіне беларусістыкі.

Актуальнасць вывучэння выкарыстання беларускай мовы ў сучасным свеце вызначаецца паскораным працэсам лічбавізацыі грамадства, што непазбежна закранае ўсе аспекты моўнай камунікацыі паміж людзьмі. Мэта дадзенай работы – сістэматызацыя і аналіз асноўных напрамкаў і тэм навуковых даследаванняў студэнтаў у галіне беларусістыкі на аснове матэрыялаў штогадовай канферэнцыі аспірантаў, магістрантаў і студэнтаў БДУІР за перыяд 2023–2025 гг. Былі прааналізаваны зборнікі тэзісаў секцыі «Развіццё беларускай і рускай моў ва ўмовах інфарматызацыі грамадства» ў рамках 59-й, 60-й і 61-й навуковых канферэнцый аспірантаў, магістрантаў і студэнтаў БДУІР [1–3]. На працягу ўсіх гадоў адзначаюцца тэмы і кірункі, да якіх звяртаюцца штогод. Гэта даваляе прасачыць, якія напрамкі былі і застаюцца актуальнымі на дадзены момант.

Былі вылучаны наступныя кірункі даследаванняў:

1. Праблемы ІТ-тэрміналогіі і перакладу новых запазычаных слоў на беларускую мову.

Аналіз зместу даследаванняў папярэдніх гадоў паказвае наяўнасць сталай цікавасці да пытанняў функцыянавання і ўтварэння камп'ютарнай тэрміналогіі і адпаведнага тэматычнага пласта лексікі ў беларускай мове. У працах аўтарамі не раз адзначалася, што практыка запазычвання англіцызмаў у сферы ІТ становіцца ўсё больш распаўсюджанай, што паказвае на магчымасць / неабходнасць стварэння беларускіх эквівалентаў да дадзеных адзінак.

Надаецца ўвага двум спосабам перакладу, арфаграфічнай адаптацыі запазычанай прафесійнай ІТ-лексікі. Асобную групу работ складаюць даследаванні, прысвечаныя асаблівасцям перакладу тэхнічнай дакументацыі і інтэрфэйсаў розных праграм. Адзначаецца, што лакалізацыя высокага ўзроўню патрабуе не толькі моўнай кампетэнцыі перакладчыка, але і разумення тэхнічнага кантэксту прадукту з мэтай прадухілення розных семантычных скажэнняў, магчымых пры выкарыстанні машыннага перакладу.

2. Лінгвістычныя асаблівасці інтэрнэт-камунікацыі. Другім найбольш частым пытаннем з'яўляецца вывучэнне моўных працэсаў у віртуальнай прасторы. Даследчыкі адзначаюць мноства тэндэнцый, характэрных для беларускамоўнага сегмента інтэрнэту. Назіраецца распаўсюджванне ўжывання скарачэнняў і акронімаў, што звязана з патрэбай у эканоміі моўных рэсурсаў і часу падчас хуткіх пісьмовых зносін. З аднаго боку, гэта спрашчае зносіны і робіць затраты часу на іх меншымі, з іншага – актуалізуе пытанне магчымага зніжэння агульнага ўзроўню валодання мовай.

Актыўнае выкарыстанне інтэрнэт-мемаў і камунікацыя з дапамогай стыкераў і смайлікаў трактуецца як новыя спосабы перадачы інфармацыі і эмацыянальных перажыванняў людзей. Сцвярджаецца, што візуальныя сродкі камунікацыі часта кампенсуюць адсутнасць невербальных кампанентаў (інтанацыя, міміка, жэсты) у пісьмовых зносінах, што з'яўляецца істотным фактарам стварэння камфорту маўленчых зносін.

3. Узаемадзеянне мовы і штучнага інтэлекту. Інтэнсіўнае развіццё галіны штучнага інтэлекту ў апошнія гады выклікала цікавасць да тэмы ўплыву генератывых мадэлей ШІ на маўленчую практыку і ў даследаваннях студэнтаў. Пытанні якасці машыннага перакладу тэкстаў на беларускую мову атрымалі найбольшую ўвагу ад даследчыкаў у дакладах канферэнцый. Аналіз працы сэрвісаў Google Translate і Yandex.Translate паказвае розныя тыповыя памылкі ў перакладзе складаных сінтаксічных канструкцый і выразаў з моцнай залежнасцю ад кантэксту. Аўтары прыходзяць да высновы, што на цяперашнім этапе тэхналагічнага развіцця абавязковай застаецца наступная пасля машыннага перакладу рэдактарская праверка чалавекам для забеспячэння высокай якасці тэксту. Акрамя таго, актыўна абмяркоўвалася праблема акадэмічнай добрасумленнасці студэнтаў і выкладчыкаў падчас выкарыстання моўных мадэлей у адукацыйным працэсе. Прапанавана выкарыстоўваць штучны інтэлект не для замены аўтарскай працы чалавека, а як інструмент для папярэдняй апрацоўкі матэрыялу, карыстанне якім патрабуе развіцця крытычнага мыслення і навыкаў рэдагавання для атрымання якаснага выніку.

4. Лінгвадыдактычныя аспекты. Вялікая частка дакладаў прысвечана пытанням выкладання беларускай мовы з выкарыстаннем розных лічбавых тэхналогій. Даследчыкі прапануюць некалькі рашэнняў: распрацоўка спецыяльных Telegram-ботаў для паўтарэння лексікі, стварэнне мультымедычных тэстаў на платформе Moodle, выкарыстанне аўдыяматэрыялаў для развіцця навыкаў аўдзіравання і разумення маўлення на слых. Немалая ўвага надаецца навучанню прафесійнай лексіцы беларускай мовы студэнтаў нефілалагічных спецыяльнасцей. Такім чынам, абгрунтоўваецца важнасць фарміравання моўнай і маўленчай кампетэнцый будучага спецыяліста з мэтай правільна выкарыстоўваць прафесійную лексіку ў вуснай і пісьмовай камунікацыі.

Праведзены аглядны аналіз тэматыкі даследаванняў з мінулых гадоў дазваляе зрабіць наступныя высновы:

1. Сучасныя моладзевыя даследаванні беларускай мовы маюць прыкладны характар і скіраваны на вырашэнне канкрэтных праблем, звязаных з інфарматызацыяй грамадства.
2. Найбольш распрацоўваюцца пытанні ІТ-тэрміналогіі, інтэрнэт-камунікацыі і прымянення лічбавых інструментаў у адукацыйным працэсе.
3. Адзначаецца паступовае пашырэнне напрамкаў даследаванняў у бок вывучэння ўзаемадзеяння мовы і штучнага інтэлекту, што адлюстроўвае сусветныя тэндэнцыі развіцця лінгвістыкі.
4. Па-ранейшаму існуе неабходнасць каардынацыі намаганняў і супрацы лінгвістаў, ІТ-спецыялістаў і выкладчыкаў для забеспячэння якаснага выкарыстання беларускай мовы ў лічбавай прасторы.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Развитие русского и белорусского языков в условиях информатизации общества : сборник тезисов докладов 59-й научной конференции аспирантов, магистрантов и студентов, Минск, 17–21 апреля 2023 г. / Белорусский государственный университет информатики и радиоэлектроники. – Минск, 2023. – 194 с. – URL : <https://libeldoc.bsuir.by/handle/123456789/51321> (дата обращения: 30.04.2026).
2. Развитие русского и белорусского языков в условиях информатизации общества : сборник тезисов докладов 60-й научной конференции аспирантов, магистрантов и студентов, Минск, 22–26 апреля 2024 г. / Белорусский государственный университет информатики и радиоэлектроники. – Минск, 2024. – 185 с. – URL : <https://libeldoc.bsuir.by/handle/123456789/55990> (дата обращения: 30.04.2026).
3. Развитие русского и белорусского языков в условиях информатизации общества : сборник тезисов докладов 61-й научной конференции аспирантов, магистрантов и студентов, Минск, 21–25 апреля 2025 г. / Белорусский государственный университет информатики и радиоэлектроники. – Минск, 2025. – 156 с. – URL : <https://libeldoc.bsuir.by/handle/123456789/61391> (дата обращения: 30.04.2026).